

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงมีแก่เหล่าเวไนยสัตว์ทั้งปวง จึงทรงประทานพระบรมพุทธานุญาต ให้มีการบรรพชาอุปสมบทขึ้นแก่กุลบุตรผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย เพื่อเปิดโอกาสให้กุลบุตรเหล่านั้นได้เข้ามาศึกษา เรียนรู้ และน้อมนำเอาพระพุทธธรรมไปปฏิบัติ ให้เกิดความสงบเย็นแก่ชีวิตของตนเอง (เจริญ สุวฑฒโน, 2542:46-67)

ด้วยพระปัญญาธิคุณ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงมีแก่นุชนผู้เกิดมาในภายหลัง จึงทรงประทานพระบรมพุทธานุญาต ให้มีการบรรพชาอุปสมบทขึ้นแก่กุลบุตรผู้มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย เพื่อเป็นการสร้างศาสนบุคคล ในการรักษาสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เจริญงอกงามถึงปัจจุบัน

พิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท ถือว่าเป็นพิธีกรรมอันเก่าแก่พิธีหนึ่งของพระพุทธศาสนา ที่เหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ยึดถือ และปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยในตอนแรกนั้นพระพุทธเจ้า ได้ทรงประกอบพิธีบวชด้วยพระองค์เอง เรียกว่าเอหิภิกขุอุปสัมปทา ต่อมาเมื่อมีผู้เลื่อมใสและต้องการบวชในพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น พระพุทธองค์จึงทรงประทานพระบรมพุทธานุญาตให้พุทธสาวกประกอบพิธีบวชแก่กุลบุตรแทนพระองค์ได้ เรียกวิธีแบบนี้ว่า ดิสรณคมนุปสัมปทา แต่เมื่อภายหลังพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นมากกว่าเดิม จึงทรงมีพระบรมพุทธานุญาตให้ประกอบพิธีบวช โดยทรงมอบหมายให้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ทำการพิจารณา ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีที่ใช้สืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน เรียกว่า ฉัตตจิตตตถกรรมอุปสัมปทา

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการบรรพชาอุปสมบทตั้งแต่ครั้งพุทธกาลถึงปัจจุบัน ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความเหมาะสมสอดคล้องและกลมกลืนกับขนบธรรมเนียม ประเพณี สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจต่างๆ ในแต่ละสมัย ในแต่ละท้องถิ่นทั้งทางด้านแนวคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติทางการบวชในพระพุทธศาสนา

ปัจจุบันความหมายและคุณค่าของการบรรพชาอุปสมบท เป็นพระภิกษุสามเณรเปลี่ยนไปคือ จากเดิมที่มุ่งเน้นให้ผู้บรรพชาอุปสมบทฝึกฝนและพัฒนาตนเอง เพื่อให้หลุดพ้นจากความ

ทุกข้ออย่างสิ้นเชิงจนสามารถบรรลุถึงพระนิพพาน (แสวง อุดมศรี, 2534: 399) แต่เมื่อถึงจุดเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัยจุดประสงค์ในเชิงอุดมคติที่เกี่ยวข้องกับการบวชนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนตามกระแสสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป (พระธรรมปิฎก, 2542: 8-16) ปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการบวชในประเทศไทย ได้มีความแตกต่างกันออกไปหลายๆประการ เช่น เพื่อมุ่งหวังการพ้นทุกข์ เพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา เพื่อได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เป็นไปตามประเพณี เพื่อไม่ต้องทำงาน เพื่อลาภสักการะ เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อมีโอกาสศึกษาต่อ และเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการบวชในสังคมไทยได้มีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงได้จากเดิมแล้ว ในสังคมไทยใหญ่ ประเพณีปอยส่างลองหรือการบวชแบบไทยใหญ่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

ประเพณีปอยส่างลอง ถือเป็นวิวัฒนาการของการบรรพชาอุปสมบท ที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาวไทยใหญ่ โดยสมมติเหตุการณ์ให้เหมือนกับการบวชของพระโอรสจิตตะมังชา หรือจิตตะมาเถ่ ซึ่งเป็นพระโอรสของกษัตริย์พระองค์หนึ่งในสมัยพุทธกาล เมื่อพระโอรสทรงมีพระชนมายุได้ 10 ชันษา พระชนกซึ่งมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีพระประสงค์ที่จะให้พระโอรสผนวชเป็นสามเณรแต่ก็ได้บังคับแต่ประการใดเมื่อเป็นพระราชประสงค์ของพระชนก โอรสจิตตะมังชาก็มิได้ขัด เพราะว่าพระองค์เองก็มีพระทัยอยากจะผนวชอยู่แล้ว การตัดสินใจพระทัยออกผนวชของพระโอรสยังความปลาบปลื้มแก่พระชนกยิ่งนัก ทำให้เกิดความปีติยินดีในบุญกุศลครั้งนี้อย่างยิ่ง พระชนกจึงให้มีการจัดงานเฉลิมฉลองขึ้นเป็นการใหญ่ถึงเจ็ดวันเจ็ดคืน โดยให้โอรสจิตตะมังชาแต่งองค์อย่างเต็มยศให้สมกับที่เป็นองค์พระยูพราชจากนั้น จึงได้จัดขบวนแห่พระโอรสที่แต่งองค์แบบเต็มยศไปผนวชกับพระพุทธรองค์ ครั้นเมื่อผนวชแล้วโอรสจิตตะมังชาก็ได้รับฉายาใหม่ว่าจิตตะมาเถ่ ทรงผนวชอยู่นานจนมีพระชันษาครบที่จะเป็นพระภิกษุเมื่อกาลเวลาผ่านไป จิตตะมาเถ่ก็ได้สำแดงบุญบารมีจนเป็นที่ประจักษ์ และการผนวชของท่านได้เป็นต้นแบบของการบรรพชาอุปสมบทของชาวไทยใหญ่นกลายเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุด (สุริย์ บุญญาอนุพงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, 2536:17) ประเพณีปอยส่างลอง เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนถึงศรัทธา ความเชื่อมั่นทางศาสนาของชาวไทยใหญ่ วัตถุประสงค์สำคัญของพิธีกรรมคือ การสร้างศาสนบุคคลเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ถือเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวไทยใหญ่ แต่ในปัจจุบันพบว่าความหมายและคุณค่าดั้งเดิมของปอยส่างลองได้เปลี่ยนแปลงไป จากการผสมกลมกลืนทางโครงสร้างของสังคมเมือง และวิถีชีวิตแบบหลากหลายจากคนต่างถิ่น รวมถึงการรับเอาค่านิยมทางตะวันตกเข้ามาในระบบคิดของการดำรงชีวิตในปัจจุบันมากขึ้น

ในโลกแห่งกระแสทุนนิยมปัจจุบันได้สร้างระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งไม่

เป็นผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้นมาแทนระบบความสัมพันธ์แบบใหม่นี้ เป็นระบบที่คนในชุมชนมีความห่างเหินกันมากขึ้น เป็นระบบที่คนจะต้องคิดคำนวณทุกครั้งก่อนจะตัดสินใจร่วมกิจกรรมใดๆ ทางสังคมว่า การมีส่วนร่วมนี้ตนเองจะได้ประโยชน์คุ้มหรือไม่และใครจะได้ประโยชน์มากกว่า ซึ่งหากระบวนการคิดเช่นนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ก็เป็นเรื่องที่ยากยิ่งที่จะสามารถรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (สุริย์ บุญญาบุษย์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ, 2536: 60-63)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา เรื่องความหมายและคุณค่าดั้งเดิมในอดีต พร้อมทั้งความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน ของปอยส่างลอง รวมถึงแนวทางในการจัดงานปอยส่างลอง ของอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นไปตามความหมายและคุณค่าที่แท้จริง ของประเพณีปอยส่างลองต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ คุณค่าและความหมายของปอยส่างลอง ในสังคมไทยใหญ่ปัจจุบัน มีดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบรรพชา

พระราชปริยัติโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) (2535: 410) อธิบายคำว่า “บรรพชา” มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี กล่าวคือ มาจาก “ป” บทหน้า “วช ธาตุ” “ณย” ปัจจัย วิเคราะห์ตามรูปศัพท์ว่า ปฐมเมว วชิตพฺพนฺติ ปพฺพชฺชา แปลว่า อันชน พึงเว้นก่อนนั้นเทียว ชื่อ ปพฺพชฺชา หรือ “การเว้นทำชั่ว” หมายถึง การเว้นจากสิ่งที่ไม่ดีไม่งามหรืออกุศลกรรมในด้านต่าง ๆ ที่ตนเองเคยกระทำการก่อนการบวช ซึ่งเป็นแนวทางของการฝึกตน เพื่อที่จะละหรือขจัดกิเลสเครื่องเศร้าหมองทางด้านจิตใจให้หมดสิ้นไป ผู้ที่ถือบรรพชา หรือการบวช เรียกว่า “บรรพชิต” มีรากศัพท์มาจากคำว่า “ป” บทหน้า “วช” ธาตุ “ต” ปัจจัย จากคำว่า “เสฏฺฐตฺตํ วชตีติ ปพฺพชฺชิต” บุคคลใด ย่อมไปสู่ความประเสริฐ เหตุนั้น บุคคลนั้น ชื่อว่า บรรพชิต ผู้บวชเป็นสามเณรก็นับได้ว่าเป็นบรรพชิตเช่นกัน เพราะสามเณรนั้นกำลังดำเนินไปสู่แนวทางของการปฏิบัติที่ประเสริฐเช่นกับพระภิกษุ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2531: 86) ได้ให้ความหมายของบรรพชาเอาไว้ว่า หมายถึง “การบวชทั่วไป” รวมทั้งการอุปสมบทด้วยก็มี หมายเอาเฉพาะการบวชเป็นจุดเริ่มต้นหรือเป็นบูรพประโยชน์แห่งการอุปสมบท รวมทั้งการบวชเป็นสามเณรก็มี ศัพท์นี้เป็นศัพท์ที่ใช้คู่กับศัพท์ว่า “อุปสมบท” มาก่อน ก่อนที่จะทรงอนุญาตการบวชสามเณรแล้ว ดังจะเห็นได้จากการที่พระอัญญาโกณฑัญญะ เมื่อได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว ได้กราบทูลแด่พระผู้มีพระ

ภาคเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้า”

พุทธทาสภิกขุ (2529: 43) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บรรพชา” หมายถึง “การไปหมด” เว้นหมดจากความคับแคบในบ้านเรือน จากปัญหาต่าง ๆ ในโลกนี้ หรือไปหมด เว้นหมดจากสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการก้าวหน้าทางวิญญาณ หรือหนีพ้นไปจากภัยในวัฏฏสงสาร”

พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต) (2535: 15) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบวช (แปลว่า เว้นความชั่วทุกอย่าง) หมายถึง การบวชทั่วไป การบวชอันเป็นบรูพประโยชน์แห่งอุปสมบท การบวชเป็นสามเณร (เดิมทีเดียว คำว่า “บรรพชา” หมายความว่า “บวชเป็นภิกษุ” เช่นเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชา พระอัครสาวกออกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ คำว่า “บรรพชา” หมายถึง “บวชเป็นสามเณร” ถ้าบวชเป็นภิกษุ ใช้คำว่า “อุปสมบท” โดยเฉพาะเมื่อใช้ควบกันว่า บรรพชาอุปสมบท)

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ วิฑูญาโณ) (2528: 132) ได้กล่าวถึงความหมายของการบรรพชา ไว้ 3 ความหมาย กล่าวคือ

1. การบวชเป็นสามเณรของผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี
2. การบวชแบบทั่วไป หมายรวมเอาการอุปสมบทด้วย
3. วิธีการเบื้องต้นแห่งการอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

ศาสตราจารย์ ที. ดับเบิลยู. รัส เดวิดส์และวิลเลียม สตีล (1993: 414) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า การละทิ้งชีวิตแบบชาวโลก หันมาใช้ชีวิตในการบำเพ็ญเพียร ภาวะความเป็นภิกษุในพุทธศาสนา ผู้นุ่งห่มจีวร คำว่า “ปัพพัชชา” มีความหมายครอบคลุมการบวช 2 ลักษณะ คือ การบวชเป็นพระภิกษุ (Buddha's order) และการบวชเป็นสามเณร

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2514: 177) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การบวช การบวชของสามเณร” คำว่า “มาจากคำบาลีว่า “บรรพชา (ป+วช)” แปลว่า “ออกไปจากตระกูล จากบ้านจากเรือน ออกไปจากชีวิตแบบโลก ๆ ออกจากกามและกิเลสทั้งหลาย” แต่คำว่า “การบวช” ในปัจจุบันนี้นั้นมีที่สื่อแสดงให้เห็นถึงการบวชเป็นพระและบวชเป็นสามเณรด้วย ดังนั้น จึงมีข้อบัญญัติว่า บวชเป็นพระ เรียกว่า “อุปสมบท” บวชเป็นสามเณรเรียกว่า “บรรพชา”

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้วคำว่า “บรรพชา” หมายถึงการเว้นจากกามคุณ เว้นจากการมีทรัพย์ ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตแบบชาวโลก เข้ามาสู่การใช้ชีวิตแบบนักรบในทางพระพุทธศาสนา เพื่อแสวงหาโมกขธรรม คือความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล ฉะนั้น การบรรพชา จึงมีความหมายครอบคลุมใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1. หมายถึง การบวชเป็นสามเณรของกุลบุตรที่มีอายุยังไม่ครบ 20 ปี แต่มีศรัทธาต้องการใช้ชีวิตแบบพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนาโดยปฏิบัติตามศีล 10 ข้อและเสขียวัตร 75 ข้อ

2. หมายถึง การบวชเป็นสามเณรอันเป็นบรรพบทแห่งการอุปสมบทของผู้ที่มีอายุครบ 20 ปี กล่าวคือ ก่อนที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ กุลบุตรทุกคนที่มีศรัทธาจะอุปสมบทต้องผ่านกระบวนการบรรพชาเป็นสามเณรก่อน หลังจากนั้น จึงจะสามารถบวชเป็นพระภิกษุในลำดับต่อไปได้

2. การบรรพชาในสังคมล้านนา

ในการศึกษาลักษณะสังคมของอาณาจักรล้านนา โดย ยูพิน เข้มมุกด์ พบว่า อาณาจักรล้านนาเป็นสังคมพุทธศาสนาลัทธิเถรวาทที่ประกอบไปด้วยชนชั้นหรือกลุ่มคนต่างๆ บทบาทและสถานะภาพของสถาบันสงฆ์ คือการประสานความกลมกลืนและประนีประนอมข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ก็ได้ใช้ศาสนาช่วยในการกำหนดโครงสร้างของสังคม ระเบียบชีวิต ระบบความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม จนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรม (ยูพิน เข้มมุกด์, 2531) วัฒนธรรมและความเชื่อของการบวช หรือที่เรียกว่า การบวชสามเณร ทางภาคเหนือเรียกว่า บวชลูกแก้ว มีความสำคัญยิ่งต่อความเชื่อของพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา โดยได้รับอิทธิพลของพม่า หลังจากตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่ากว่า 200 ปี ว่าพิธีบวชเป็นสามเณรของชาวล้านนาในอดีต มักกระทำกันเป็นการใหญ่ นาคสามเณรจะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าชายให้นั่งบนหลังม้าเพื่อเสียนแบบมหาภิเนษกรรมของเจ้าชายสิทธัตถะ การนิยบบวช ทำให้เกิดการสร้างวิหาร ซึ่งเป็นอาคารเพื่อทำกิจกรรมทางศาสนาทั่วไป รวมทั้งการบวชสามเณร ส่วนพระอุโบสถซึ่งใช้สำหรับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุตามพระวินัยกลับมีความสำคัญเป็นอันดับสองหรือสามไป ส่วนในภาคกลางพระอุโบสถจะเป็นอาคารที่สง่างามและมีความสำคัญที่สุด (แสง จันทรงาม, 2523: 146-147) ประเด็นเดียวกันนี้งานศึกษาของไพโรธ เลิศพิริยกุลมด ที่ว่าสังคมชาวนาไทยกับพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น และมีมาแต่โบราณกาลแล้ว พุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการพัฒนาคน และ วัดเป็นแหล่งให้การศึกษาแก่ชาวบ้านมาเป็นเวลาหลายร้อยปีโดยเฉพาะวัดเป็นแหล่งการศึกษาให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาวล้านนาไทยสืบทอดมาจนเท่าทุกวันนี้ ประเพณีการบวช หรือบวชลูกแก้ว ภาษาไทยใหญ่เรียกปอยล่างลง จะเป็นความนิยมที่มาจากพม่าหรือไม่ก็ตามสิ่งที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือ พระพุทธศาสนาในล้านนาไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการศึกษาของเยาวชนในล้านนาไทย ลูกชายของชาวล้านนา เมื่ออายุครบบวชเณรคือประมาณ 10 ปีถึง 12 ปี พ่อแม่ก็จะจัดงานบวชให้ทันที งานบวชลูกแก้วนี้เรียกว่าปอยน้อยภาษาไทยใหญ่เรียกปอยล่างลง เมื่อบวชแล้วก็จะศึกษาเล่าเรียนอยู่ในวัดหลายปี เท่าที่นิยมกันเด็กชายก็จะบวชตั้งแต่อายุ 12 ปี และอยู่ไปจนถึงอายุ 19 ปี จึงจะสึกออกมาเป็นน้อย และหลังจากนั้นไม่นานก็แต่งงาน ในช่วงที่เป็นสามเณรนั้นเด็กชายชาวล้านนาก็จะได้รับการศึกษา ดังนี้

1. เรียนอักษรวิธีของล้านนาไทยจนอ่านออกเขียนได้
2. เรียนเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตลอดจนตำนาน นิทาน และตำรา ต่าง ๆ ที่จารึกไว้ในใบลาน ซึ่งมีอยู่มากมายในวัด
3. อบรมบ่มนิสัยเรื่องระเบียบวินัยกิริยามารยาทต่าง ๆ ซึ่งพระจะเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน

จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการให้การศึกษาแก่เยาวชนในล้านนาไทยในอดีต เมื่อพิจารณาถึงจำนวนปีที่เยาวชนบวชอยู่นั้น เทียบได้กับการเรียนชั้นประถมศึกษาในปัจจุบันนี้เองเราอาจสรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาในล้านนาไทยมีประเพณีการบวชลูกแก้วและให้คำนิยามในตัวผู้บวชมาแล้วเป็นกฎของสังคมชาวล้านนาไทย ที่กำหนดให้เด็กชายชาวล้านนาไทยเกือบทั้งหมดได้เข้ารับการศึกษาล่าเรียน อย่างน้อยก็จบชั้นประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 5-7 ปี ซึ่งก็พอเพียงแล้ว เพราะฉะนั้นการบวชสามเณรในพระพุทธศาสนาจึงนับว่ามีความสำคัญที่สุดต่อการเรียนตลอดถึงวิถีชีวิตของเยาวชนล้านนาไทยจนกระทั่งทุกวันนี้ (ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล, 2523: 171-172)

3. ด้านผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการบรรพชา

สุนทรียา สุนทรวิภาต (2529: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความสำคัญของการบวชในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสุพรรณบุรี ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผลการศึกษาพบว่า เหตุจูงใจในการบวชนั้น ผู้วิจัยได้ให้พระภิกษุทั้งในจังหวัดกรุงเทพมหานคร และในจังหวัดสุพรรณบุรี เลือกจัดอันดับก่อนหลังตามเหตุผลที่แท้จริงและสำคัญที่สุด 3 อันดับ ปรากฏว่า พระภิกษุทั้ง 2 จังหวัด เลือกจัดอันดับได้เหมือนกันทั้ง 3 อันดับ คือ เหตุผลสำคัญที่ทำให้บวชก็คือ เพื่อทดแทนพระคุณบิดา มารดา และผู้มีพระคุณ เหตุผลที่สำคัญรองลงมาก็คือ เพื่อจะได้มีโอกาสศึกษาหลักธรรมต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง และจริงจัง ส่วนเหตุผลที่สำคัญเป็นอันดับสุดท้ายคือ เพื่อมุ่งหวังการพ้นทุกข์ และกำจัดกิเลสทั้งปวง แสดงให้เห็นว่า ที่เข้ามาบวชส่วนมากต้องการทดแทนบุญของมารดาบิดา ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เพราะปรัชญาการดำรงชีวิตในทางพระพุทธศาสนา จะเน้นในเรื่องของความเป็นผู้กตัญญูต่อบุคคลหรือสิ่งที่มีอุปการคุณต่อตนเอง โดยการตอบแทนในลักษณะของการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมด้วย

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2539: 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสตรีไทยในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการบวชว่า โดยทั่วไปชายไทยถือว่าบุญกุศลสูงสุดที่บุคคลพึงกระทำ คือการบวช หมายถึง การบวชเป็นพระภิกษุ ผลกระทบโดยทางอ้อมจากความจริงข้อนี้ คือความนิยม

ชมชื่นในการมีลูกชายมากกว่าลูกสาว เพราะว่า ลูกสาวบวชเรียนไม่ได้ ไม่สามารถสร้างบุญกุศล สูงสุดให้พ่อแม่ เมื่อบุตรชายอายุได้ 20 ปี พ่อแม่ก็จัดพิธีอุปสมบทอย่างใหญ่โต 3 วัน 3 คืน บุญที่ได้จากการบวชลูกชายนั่นเชื่อกันว่า คนที่จะได้รับสูงสุด คือ แม่ เพราะเป็นผู้อุ้มท้องมา แม่ มักจะจัดการให้ลูกชายบวชก่อนแต่งงาน เพราะชาวบ้านมักถือว่า ถ้าแต่งงานแล้วมาบวช บุญกุศล ที่ได้จากการบวชนั้น แม่จะต้องแบ่งกับลูกสะใภ้ ความเชื่อพื้นบ้านเช่นนี้ แม้จะแพร่หลายก็ไม่ สอดคล้องกับคำสอนพระพุทธศาสนา

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2509: 85) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณค่าของพระพุทธศาสนาใน การบริหารราชการ ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญ ในการสร้างรากฐานของ วัฒนธรรมทางจิตใจให้แก่คนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ซึ่งวัฒนธรรมทางจิตใจเหล่านี้ ได้ถูกสร้างขึ้นมาโดยตลอดตั้งแต่วัยเด็ก วัยเรียน จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ การอบรมนิสัยในเรื่อง หลักธรรมจริยธรรม และการมีส่วนร่วมในพิธีทางศาสนา ที่ได้รับมาตั้งแต่เล็กแต่น้อยของคนไทย ย่อมก่อให้เกิดความประทับใจ นิสัยความเคยและเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติต่อไป สำหรับ ประเพณีการบวชเรียนของผู้ชายไทยนั้น นอกจากจะทำให้ผู้บวชได้รับการขัดเกลาจิตใจ และลักษณะ นิสัยจากหลักธรรม เพื่อให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีแล้ว ยังแสดงให้เห็นศรัทธาอันแก่กล้าของคน ไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนา จนถึงอุทิศกาย อุทิศใจ เข้าไปมีส่วนร่วมประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย ในฐานะของสาวกที่แท้จริง ซึ่งการอบรมจิตใจที่ได้รับในขณะบวชนี้ ย่อมจะมีผลต่อการควบคุม จิตใจของผู้บวชบ้างไม่มากก็น้อย ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดต่อพระพุทธศาสนากับประชาชน ทั้งใน ด้านการประพฤติปฏิบัติที่ดำเนินอยู่จริงในชีวิตประจำวัน ในด้านเวทย์มนต์คาถา และในด้านพิธีกรรม ย่อมมีส่วนเสริมสร้างต่อการยึดถือพุทธปรัชญาเป็นหลักธรรมประจำใจมากขึ้น

ผ่องพรรณ มณีรัตน์ (2515: 54) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติในการบวช ผลการศึกษา พบว่า วัตถุประสงค์ของการบวชในสมัยพุทธกาลนั้น ก็เพื่อต้องการจะให้ถึง พระอรหันต์ พ้นจาก กองกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง แต่ในสมัยต่อมา มา วัตถุประสงค์ในการบวชก็เปลี่ยนแปลงตามเหตุ ปัจจัยต่างๆ กัน และได้กล่าวถึงความหมายของการบวช ระยะเวลาในการบวชและวัตถุประสงค์ของ การบวชในประเทศไทย ซึ่งผู้บวชก็มีวัตถุประสงค์ในการบวชที่แตกต่างกันออกไปหลายๆ ประการ เช่น บวชเพราะต้องการศึกษาพระธรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต บวชเพราะเห็นว่าเมื่อบวชแล้วไม่ต้องทำงาน บวชเพราะต้องการลาภสักการะต่างๆ บวชเพราะบิดา มารดาต้องการให้บวช บวชตามประเพณี เป็นต้น

จิระเดช อรชุน (2547: ง) ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติต่อการบรรพชาอุปสมบทตาม ประเพณีไทยในพระพุทธศาสนาของนักเรียนนักศึกษาวัยรุ่นในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนนักศึกษาวัยรุ่นเพศชาย มีเจตคติต่อการบรรพชาอุปสมบทตามประเพณี

ไทยในพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี โดยเรียนอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการทดแทนพระคุณบิดามารดา ด้านการศึกษาฝึกอบรมพัฒนาตนเอง ด้านหน้าที่ของพุทธศาสนิกชน และด้านปัญญา เมื่อพิจารณาตามภูมิลำเนา พบว่า นักเรียนนักศึกษาวัยรุ่นเพศชายที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาลนครอุดรธานี มีเจตคติ โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับดีเช่นเดียวกัน

พระประจวบ ตรีภักดิ์ (2544: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาติดตามผลเยาวชนที่ผ่านโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีอายุเพียง 13-15 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เกรดเฉลี่ยสูงสุด 3.01-4.00 สถานภาพทางครอบครัวส่วนมากประกอบอาชีพรับราชการ มีรายได้เฉลี่ย 30,001-40,000 บาทต่อเดือน ผลการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างได้นำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการมีนิสัยที่ดีงามและความควบคุมตนเองได้ เช่น การคิดดี พูดดี กระทำดี สัมพันธภาพดี การเสียสละ การไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้านการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และรู้จักประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และด้านการช่วยป้องกันปัญหาอันเกิดจากเยาวชน

2. กลุ่มตัวอย่างนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ ด้านการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม ในบ้าน โรงเรียน และชุมชน

3. เยาวชนมีปัญหา/อุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลรอบข้าง เช่น บิดา มารดา ครูที่โรงเรียน เพื่อน ๆ และแม้กระทั่งบุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม

พระมหาไพรัช ขุนพรหม (2536: ง) ได้ทำการศึกษาวิธีการของวัดที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชน ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะวันชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอบางเกร็ง จังหวัดนนทบุรี และวัดอัมพวัน อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า วิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่เยาวชนทั้งสองวัดมีความเห็นว่า เหมาะสมที่สุด คือ “สนทนาธรรม” โดยเฉลี่ยดังนี้ คือ เยาวชนวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ร้อยละ 55.00 และวัดอัมพวัน ร้อยละ 62.5 วิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่เยาวชนเห็นว่าเหมาะสมรองลงมา คือ “การเทศนาธรรม” โดยคิดเฉลี่ยดังนี้ คือ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ร้อยละ 54.00 และวัดอัมพวัน ร้อยละ 61.5

พระไพรัตน์ อรรถวิเวก (อ้างในพระมหาสุทธีชัย เจนการ, 2541: 37-38) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทักษะจิตของเยาวชนที่มีต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน: ศึกษาเฉพาะกรณี วัดอุดมธานี ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ทักษะจิตของเยาวชนที่มีต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ดังนี้

1. การบวชเพราะได้รับการชักจูงจากพระมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
2. การบวชตามเพื่อนมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
3. การบวชโดยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเยาวชนภาคฤดูร้อน
4. การบวชเป็นการเรียนรู้ทางศีลธรรมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของเยาวชนภาคฤดูร้อน
5. การบวชเพื่อมีโอกาสศึกษาต่อได้มีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเยาวชนภาคฤดูร้อน
6. การบวชเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

สมชาย ศรีเลิศ (อ้างในพระประจวบ ตรีภักดิ์, 2544 : 45) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดสวนแก้ว ประจำปี 2541 : กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เยาวชนที่ได้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดสวนแก้ว จำนวน 43 รูป ผลการศึกษาพบว่า การบวชครั้งนี้ สามเณรส่วนใหญ่ได้เรียนรู้หลักธรรมเป็นที่น่าพอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 51.16 และมีการตระหนักถึงคุณธรรมของความกตัญญูตเวทียิ่งขึ้น คิดเป็นร้อยละ 51.16 และสามเณรส่วนใหญ่เข้าถึงหลักธรรมต่าง ๆ ที่ทางวัดได้มาสอนในครั้งนี้เป็นอย่างดีจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จนสามารถเห็นผลได้จริงตามโครงการดังกล่าว

3.2 งานการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านวัฒนธรรม

สุริย์ บุญญานุพงศ์ และสุรศักดิ์ ป้อมทองคำ (2540 : 41) ได้ศึกษาเรื่อง ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว จุดเปลี่ยนของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งนำการศึกษาประเพณีปอยส่างลองในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า พิธีปอยส่างลองจัดเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ของกลุ่มชนชาวไทยที่สร้างความร่วมแรงร่วมใจกันของคนในชุมชน อีกทั้งผู้ที่เป็นเจ้าภาพจัดงานจะได้รับการยกย่องนับถือ และให้เกียรติสูงสุดจากสังคมอีกด้วย ต่อมาเมื่อพิธีปอยส่างลองถูกนำไปเป็น “สินค้า” เพื่อการท่องเที่ยว พิธีกรรมจึงถูกเปลี่ยนแปลงโดยรัฐ ในฐานะผู้ประสานงาน การจัดพิธีเพื่อให้เหมาะสมที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้และนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เนื่องจากรัฐมีสภาพเป็น “เจ้านาย” ที่มีการสั่งการเป็นขั้นตอน ขณะที่เด็ก ๆ ในพิธีก็มีได้มีจุดมุ่งหมายที่จะเรียนรู้พระธรรมคำสั่งสอน เพื่อการสืบทอดพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ทาง

สังคมที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้เองไม่เป็นผลดีต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน และไม่เป็นผลดีต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่กลายสภาพให้สมาชิกในชุมชนห่างเหินกันมากขึ้น

สุภาพรณ ฌ บางช้าง (2535: 40) กับงานวิจัยที่ทำให้เห็นภาพของงานแห่เทียนพรรษาในมิติทางประวัติศาสตร์ คืองานวิจัยเรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณี : ความเชื่อและแนวการปฏิบัติในสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนกลาง ที่ชี้ให้เห็นว่าขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกิดขึ้นมาจากแนวคิดพื้นฐานตามคติไตรภูมิ ซึ่งเป็นพื้นฐานโลกทัศน์ และชีวทัศน์ของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนชีวิต เป้าหมายชีวิต ความเชื่อในอำนาจต่าง ๆ รวมถึงความต้องการเพื่อการดำรงอยู่ในวัฏจักรของชีวิตอย่างมีเสถียรภาพ ความต้องการด้านเสถียรภาพนี้เอง นับเป็นบทบาทหลักของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ไม่ว่าจะเป็นเสถียรภาพในการสืบทอดพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์สามัคคี และสร้างการรวมตัวของชุมชน และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ศิลปะทางหนึ่งด้วย ชิ้นส่วนที่เกี่ยวกับงานแห่เทียนพรรษานั้น พบว่า เป็นประเพณีหนึ่งที่มีบันทึกมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสมัยอยุธยา จากคำให้การชนหลวงหาว่าวัดที่เรียกประเพณีดังกล่าวเข้าพรรษา ซึ่งเป็นประเพณีของพระเจ้าแผ่นดินว่าพระราชพิธีอาษาฒมาส (พระราชพิธีเดือน 8) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นวิธีการทำบุญบำรุง พระสงฆ์อีกวิธีการหนึ่ง

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยส่างลองในอดีต
2. เพื่อวิเคราะห์ความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปประเพณีปอยส่างลองในปัจจุบัน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยส่างลองในอดีต
2. ทำให้ทราบถึงความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปประเพณีปอยส่างลองในปัจจุบัน
3. ผลการวิจัยจะสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดงานปอยส่างลอง ของอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายใหม่ ให้เป็นไปตามความหมายและคุณค่าที่แท้จริงของประเพณีปอยส่างลองต่อไป

5. ขอบเขตของการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา ได้แก่

- ศึกษาความหมายและคุณค่าของประเพณีปอยส่างลองในอดีต
- ศึกษาความหมายและคุณค่าที่เปลี่ยนไปประเพณีปอยส่างลองในปัจจุบัน
- ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการจัดประเพณีปอยส่างลองที่เปลี่ยนไปของ

อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

2. ด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนชาวไทยใหญ่ในเขตอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

รวม 6 ตำบล โดยแบ่งประชากรที่จะทำการศึกษากออกเป็น 2 ส่วน คือ พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ และสามเณรในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอแม่เอย 7 ตำบล 56 วัด จำนวน 150 รูป และประชาชน 6 ตำบล 92 หมู่บ้าน ในอำเภอแม่เอย จำนวน 77,652 คน

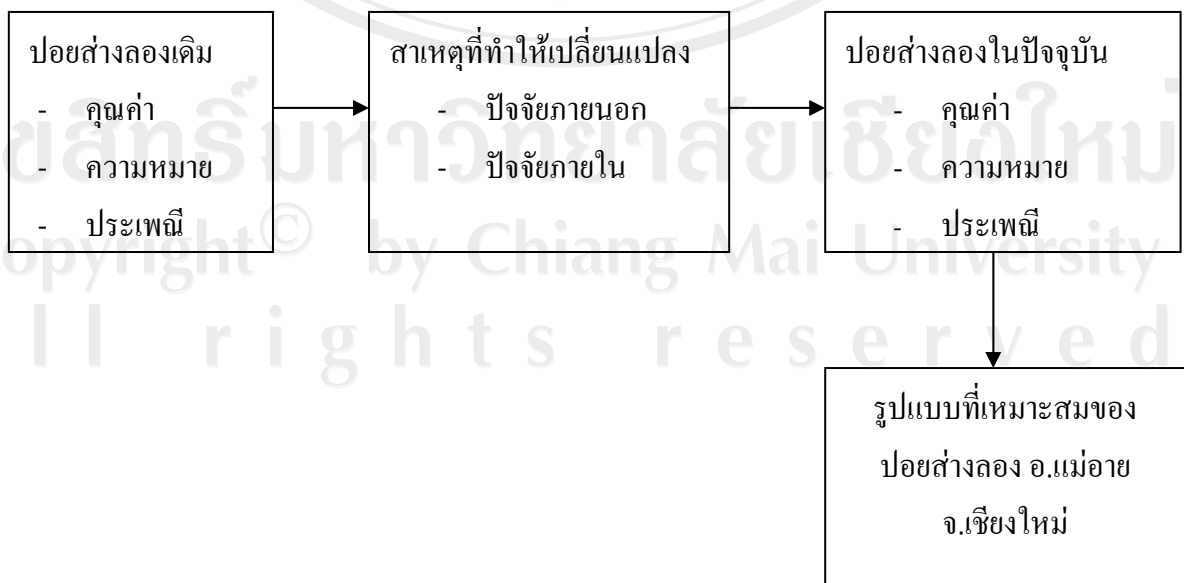
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 6 ตำบล ในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

คือ 1) ตำบลแม่เอย เขต 2) ตำบลท่าตอน 3) ตำบลแม่สาว 4) ตำบลแม่่นาวาง 5) ตำบลสันตน์หมื้อ 6) ตำบลบ้านหลวง

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ การศึกษาในครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาดังแต่

เดือนมีนาคม – เดือนตุลาคม พ.ศ.2550

6. กรอบแนวคิดการศึกษา

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

ปอยต่างลอง หมายถึง ประเพณีการบรรพชาสามเณรแบบไทใหญ่ ในอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะพิธีกรรมคล้ายกับการบวชลูกแก้วของคนไทย ในภาคเหนือ
สังคมไทใหญ่ หมายถึง สังคมชาวไทใหญ่ ในเขตอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved